SOSYOLOJİ ALANINDA GÜNCEL KONULAR VE AKADEMİK DEĞERLENDİRMELER

Editör: Doç.Dr. Yonca ALTINDAL

yaz
yayınları

Sosyoloji Alanında Güncel Konular ve Akademik Değerlendirmeler

Editör

Doç.Dr. Yonca ALTINDAL

yaz yayınları

2026

Sosyoloji Alanında Güncel Konular ve Akademik Değerlendirmeler

Editör: Doç.Dr. Yonca ALTINDAL

© YAZ Yayınları

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Yaz Yayınları'na aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun'un hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın önceden izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

E_ISBN 978-625-5450-62-3

Ekim 2026 – Afyonkarahisar

Dizgi/Mizanpaj: YAZ Yayınları

Kapak Tasarım: YAZ Yayınları

YAZ Yayınları. Yayıncı Sertifika No: 73086

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar/AFYONKARAHİSAR

www.yazyayinlari.com

yazyayinlari@gmail.com

İÇİNDEKİLER

The Discursive Production of Sexual Deviance: Media, Morality and Swinging In Turkey.....1
Habib AYDIN

Sekülerleşme ve Modernleşme Süreçlerinde Ritüellerin Dönüşümü: Türk Kültüründe Gelenekten Gösteriye.....28
Gülreyhan ŞUTANRIKULU

"Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluk da yazarlara aittir."

THE DISCURSIVE PRODUCTION OF SEXUAL DEVIANCE: MEDIA, MORALITY AND SWINGING IN TURKEY

Habib AYDIN[1]

1. INTRODUCTION

This chapter examines how swinging is represented in Turkish online news media within the contemporary Turkish socio-political context. Drawing on a qualitative critical discourse analysis of news texts published between 2000-2025, the study explores the discursive frames through which partner-swapping is constructed in relation to morality, criminality, public health, and gender. Rather than evaluating the practice itself, the analysis focuses on how media narratives position swinging as a moral transgression and a potential site of deception and victimisation. The findings show that women are frequently represented through discourses of vulnerability and risk, while broader narratives link non-normative sexualities to the protection of the family and national values. By situating these representations within debates on moral regulation, digitalisation, and the governance of sexuality, the article demonstrates how media discourse contributes to the stigmatization of consensual non-monogamy in a conservative context. The study contributes to scholarship on sexuality and media by providing empirical insight into the discursive construction of sexual risk and gendered vulnerability in contemporary Turkey.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi Boyabat İİBF, SBKY, ORCID: 0000-0002-7774-8725

This chapter argues that the representation of swinging in Turkish news media functions as a boundary-making mechanism through which heteronormative national morality is discursively secured. The emergence of consensual non-monogamy (Luquis vd., 2012), in a conservative society (Somer, 2007), has led to an increase in academic research on society's sexual desires. While in countries such as the United Kingdom and the United States swinger culture is institutionalized through dedicated club establishments, in Turkey it primarily manifests as clandestine encounters arranged via the internet. In this sense, the increasing media visibility of such practices indicates how digitalisation and global cultural flows complicate established moral boundaries. Rather than signalling a transformation in sexual practices themselves, this visibility intensifies public debates on morality, family and social order. Media representations frequently construct these practices as a threat to normative sexuality, thereby contributing to broader processes of moral regulation. At the same time, the framing of these encounters within discourses of risk, deception and criminality reflects anxieties about the perceived erosion of social values and legitimises calls for greater control and surveillance.

2. CONCEPTUALISATION OF SPOUSE SWAPPING

Swinging is most commonly defined as a form of consensual non-monogamy in which committed couples engage in sexual activities with others based on mutual agreement and negotiated boundaries (Rubin, 2001; Vaillancourt & Few-Demo, 2014). As a relational practice grounded in consent rather than secrecy, it is analytically distinguished from infidelity and is often discussed in the literature as part of a broader spectrum of non-normative sexualities. Despite this consensual character,

however, swinging has frequently been constructed in public and media discourse as morally transgressive, socially risky and incompatible with the heteronormative family ideal (Vaynman, 2024). This tension between consent and stigma makes it a particularly relevant site for examining the discursive regulation of sexuality.

Existing research shows that the social meanings attributed to swinging vary significantly across cultural contexts. In several Western countries, the practice has become partially institutionalised through commercially organised venues such as clubs, conventions and themed holidays, which has contributed to its relative normalisation and its framing as a lifestyle choice rather than a form of deviance (Wilt et al., 2018). The expansion of digital communication technologies has further increased the visibility of such practices by enabling individuals and couples to establish networks, organise encounters and access information outside traditional social environments. At the same time, this visibility has intensified processes of surveillance, moral evaluation and boundary-making, particularly in societies where sexuality is closely tied to the protection of family and national values.

The literature also highlights that public representations of swinging are structured by discourses of risk, gender and respectability. Women are often positioned as vulnerable subjects in need of protection, while men are more likely to be associated with agency and desire. Such representations do not merely reflect social attitudes but actively participate in the production of hierarchies between legitimate and illegitimate sexualities. From this perspective, swinging becomes less a sexual practice in itself than a symbolic site through which broader struggles over morality, normality and social order are articulated.

Conceptualising spouse swapping within this framework allows the present study to move beyond behavioural explanations and to focus instead on the ways in which media discourse constructs, regulates and stigmatizes consensual non-monogamy in the Turkish context. By situating swinging at the intersection of consent, stigma and moral governance, the analysis foregrounds how sexual deviance is discursively produced rather than inherently given.

Existing research indicates that swinger communities organise their interactions through norms of discretion, trust and experience, particularly in online environments (Griffiths & Frobish, 2013). Studies also show that participation is structured around negotiated consent, the management of risk and the pursuit of pleasure, highlighting the relational and communicative dimensions of such encounters (Fulcher et al., 2019). At the same time, gendered expectations shape participation, with women more frequently associated with emotional considerations and reputational concerns (Escasa-Dorne & Jankowiak, 2018). These findings suggest that swinging is not an unregulated or purely hedonistic practice, but one governed by internally produced norms and boundaries. The contrast between these negotiated relational dynamics and their representation in news media as criminal, deceptive or morally threatening constitutes a central tension that this study seeks to analyse.

3. EMPIRICAL FINDINGS

According to Van Dijk (2006), manipulation is the process by which dominant actors shape mental models and ideologies through discourse to serve their own interests. In Turkey, the media predominantly presents swinging within the frameworks of moral panic, crime, and deviance, producing a "us/them"

polarization; thus, it directs public perception in a normative and exclusionary manner. According to Fairclough (1992), discourse is a field of power that both reflects and reproduces social practices. The media in Turkey reproduces conservative norms by representing swinger practices mostly within the frameworks of criminalization and moral deviation; this form of representation marginalizes alternative sexualities, pushing them outside of public legitimacy. The presentation of swinger practices in news texts parallels the discursive legitimation strategies defined by Van Leeuwen and Wodak (1999). While recontextualizing this practice—shifting it from a consensual act to an issue of crime and morality—the media particularly resorts to the categories of 'authorization' and 'moral evaluation'. As stated by Van Leeuwen and Wodak (1999), authorization is constructed by basing decisions on laws or authority figures; in this study, operations against swinger groups are legitimized by being presented as a legal necessity and the protection of public order. On the other hand, the emphases on 'moral collapse' and 'threat to the family structure' in news language represent the process of stigmatizing actions on a 'right/wrong' axis based on social norms, which Van Leeuwen and Wodak (1999) conceptualize as 'moral evaluation'. These discursive strategies gain legitimacy by presenting the othering of alternative sexualities under the label of 'deviance' as a rational and social necessity. Table data shows that the phenomenon of swinging is predominantly presented in news texts within the frames of "crime," "immorality," and "social threat". According to the table, the categories with the highest frequency are gathered under the headings of criminalization and moral panic. This situation is consistent with Stuart Hall’s (1997) theory of representation. According to Hall, the media does not reflect social reality; it constructs it through specific ideological codes. Table findings also reveal that swinger practices are constructed not as a neutral lifestyle choice, but as a deviation within the hegemonic discourse of morality. Thus, media

discourse reproduces existing social values and reinforces their boundaries (Wykes, 1998). In Turkey, partner swapping is often portrayed in the media as immoral and against social norms, with participants depicted through stereotypical roles, women mostly as sexual objects or in family contexts. Tuchman's (1979) concept of "symbolic annihilation" helps explain how these representations limit women's social visibility and shape public perceptions. According to Fowler (1991), news on partner swapping reflects social ideology. Media frames participants as deviant or immoral through "us-them" distinctions. Personalization and dramatization create moral panic; language reproduces gender and power relations, reinforcing normative values and shaping public perception of the practice.

A systematic search was conducted in the Google News database search limited to Turkish-language news and using the keyword "swinger parti," covering the period between 1 January 2000 and 31 December 2025, demonstrates that the visibility of the term is overwhelmingly structured through event-based reporting. The findings indicate that news coverage is largely concentrated around police operations, criminal investigations, court cases, and allegations of prostitution. Lifestyle-oriented, relationship-focused, or community-based representations are almost entirely absent. Instead, the term appears predominantly in hard news contexts in which it is associated with illegality, public scandal, and the regulation of sexuality. This distribution suggests that, within Turkish-language digital news media, swinging is not constructed as a form of consensual sexual diversity but rather as a matter of crime, social disorder, and moral controversy.

In order to map thematic associations, additional Google News searches were conducted using the keyword combinations "swinger parties," "swinger parties and crime," "swinger parties and prostitution," "swinger parties and police," "swinger parties

and morality," "swinger parties and health," and "swinger parties and fraud." These keyword combinations were used as thematic indicators in the coding process. All searches were performed in Turkish, and the results were classified on a yearly basis.

All retrieved news items were subjected to a systematic thematic coding process. Each item was coded according to its dominant news frame, including crime, police operation, prostitution, fraud, public morality, health risk, lifestyle, and relationship context. The coding focused on the primary narrative through which the term "swinger party" was contextualised in the news text. When multiple themes were present, the item was classified based on the most salient frame in the headline and lead paragraph. The coding scheme was developed inductively from an initial reading of the dataset and then applied to the entire corpus in order to ensure longitudinal consistency.

Table 1. Yearly frequency count of Google News results based on Turkish-language keyword searches related to "swinger party" (2000–2025)

Years/Keywords	Swinger parties	Swinger parties and crime	Swinger parties and prostitution	Swinger parties and police	Swinger parties and morality	Swinger parties and health	Swinger parties and fraud
2000	0	0	0	0	0	0	0
2001	0	0	0	0	0	0	0
2002	0	0	0	0	0	0	0
2003	0	0	0	0	0	0	0
2004	0	0	0	0	0	0	0
2005	0	0	0	0	0	0	0
2006	1	0	0	0	0	1	0
2007	0	0	0	0	0	0	0
2008	0	0	0	0	0	0	0
2009	0	0	0	0	0	0	0
2010	0	0	1	0	0	0	0
2011	0	0	0	0	0	0	0
2012	0	0	0	0	0	0	0
2013	1	0	0	0	0	0	0
2014	0	0	0	0	0	0	0
2015	10	7	10	9	8	0	0

2016	8	0	10	2	3	0	0
2017	7	8	10	10	7	0	0
2018	3	0	4	0	2	0	0
2019	2	0	10	3	4	0	0
2020	7	0	9	10	10	0	0
2021	3	0	2	2	0	1	0
2022	1	0	1	0	0	1	0
2023	9	2	9	6	3	4	2
2024	68	5	5	3	1	3	0
2025	2	0	0	0	1	0	0
Total	122	22	71	45	39	10	2

Table 1 demonstrates that the term appears almost exclusively in crime-related news frames, providing empirical evidence for the argument that media discourse collapses consensual non-monogamy into a criminal sexual economy. This table presents the frequency of Google News search results and does not represent the thematic coding of the analysed news texts. The quantitative distribution of news themes demonstrates that swinger is not represented as a consensual relationship form but is discursively produced as a component of criminal sexual economy through event-driven and gendered moral framing. The sudden increase to 68 news items in 2024, as shown in Table 1, is reflected in the text as either intensified state oversight of digital media in 2024 or the media coverage of a major law enforcement operation that year (e.g., a swinger network case).

3.1. Riminalisation: Swinging as A Site of Fraud, Illegality and Organised Crime

Media reports predominantly construct swinging as a criminal practice rather than a consensual sexual activity. News texts frequently associate these events with fraud, blackmail, prostitution, drug use and organised crime. Police raids, court cases and victim testimonies constitute the primary narrative structure through which swinging becomes visible in the public sphere. In these representations, the practice is not framed as a form of intimacy but as a mechanism for financial exploitation and deception. The emphasis on fake couples, forged documents

and hidden recordings produces a discourse in which swinging is positioned as a threat to public order and legal norms. This criminalisation is reinforced through sensational language and the prioritisation of judicial sources, which limits the possibility of representing consensual experiences. As a result, swinging appears in the media almost exclusively in connection with criminal investigations, transforming it into a deviant and punishable act. In a 2023 news report titled *"Obscene Videos and Swinger Parties,"* it was stated that simultaneous operations were carried out across eight provinces as part of efforts to combat the crimes of establishing an organization for the purpose of committing a crime and obscenity. By framing such parties within the discourse of criminality, the media has the potential to shape and influence public perception. (www.takvim.com.tr, 2023). In a 2024 news report, the arrested party organizers stated in their police testimonies that they were unaware their actions constituted a crime. This account underscores the ways in which media discourse constructs swinger parties as inherently criminal, portraying participants as engaging in illicit activity regardless of their intentions and reinforcing a narrative of deviance and legal transgression (www.ntv.com.tr, 2024). The media delineates the boundaries of respectable citizenship by criminalizing alternative sexuality.

3.2. Gendered Vulnerability: Women As Victims of Deception, Coercion and Exploitation

Media coverage systematically frames women as the primary victims within swinging-related events. Female participants are represented through narratives of coercion, deception, prostitution and exposure, while male actors are more often associated with organisation and agency. Testimonies that emphasise economic pressure, blackmail or forced sexual encounters contribute to the construction of a gendered vulnerability. This discourse reinforces existing patriarchal norms

by positioning women as passive and in need of protection, while simultaneously rendering invisible the possibility of female sexual agency. In this sense, media representations reproduce traditional gender hierarchies even within narratives of sexual transgression. A 2019 news report indicated that swinger activities were characterized as incitement to prostitution and that law enforcement operations had been conducted (www.t24.com.tr, 2019). A 2020 news report indicated that some individuals who met online engaged in prostitution through swinger arrangements. Consequently, media representations tend to frame swinger parties primarily as acts of prostitution. From this perspective, the swinger lifestyle is constructed not as an alternative lifestyle, but as a morally deviant practice (www.hurriyet.com.tr, 2020).

3.3. Public Health Framing: Risk, Disease and Psychological Harm

Another key representational pattern is the framing of swinging as a public health threat. News reports frequently associate these practices with sexually transmitted infections, psychological trauma and addiction. Risk discourse shifts the focus from consent to danger, constructing swinging as a pathological behaviour that threatens both individual and societal well-being. By linking sexuality to disease and mental health problems, media narratives contribute to the medicalisation of non-normative sexual practices. This framing legitimises moral regulation through the language of health and safety. A 2015 news report framed swinger practices in Turkey negatively from a psychological perspective. Although partner-swapping is considered a form of consensual infidelity, it was associated with persistent sexual dissatisfaction, a diminished sense of belonging, and engagement in risky sexual behaviors. While shame and guilt were reportedly minimal, long-term outcomes included frustration and potential psychological distress (Keçe, 2015).

Although consensual non-monogamy has been widely discussed in the international literature, its media representation in conservative contexts remains largely unexplored. In the Turkish case, no study has systematically analysed how swinging is constructed through discourses of crime, immorality and risk in news media. By focusing on media texts, this study addresses this gap and reveals the moral framing of consensual non-monogamy

In Turkey, sexuality is regulated through a normative framework shaped by conservative, familial and religious values. Recent studies nevertheless point to emerging tensions within this framework, particularly under the influence of youth culture, urbanisation and digitalisation. Research conducted among university students identifies a "secular but conservative" relationship model in which demands for individual autonomy coexist with traditional moral expectations (Özbay et al., 2023). At the structural level, the articulation of conservatism with neoliberal governance has expanded the regulatory power of the state over family, gender and sexuality, thereby legitimising religious–moral interventions in the public sphere (Acar & Altunok, 2013). Within this context, practices positioned outside heteronormative family structures are frequently framed as threats to social order. Negative attitudes towards homosexuality and premarital sexuality (Karaman et al., 2022), the simultaneous invisibilisation and marginalisation of lesbian identities (İnce Yenilmez, 2017), and the exclusion of LGBT+ sex workers through the norms of conservative masculinity (Gökgöz, 2021) illustrate how sexual hierarchies are discursively produced and maintained. Quantitative research further shows that gender and rural–urban differences continue to shape attitudes towards sexuality, with women and individuals from rural backgrounds tending to adopt more traditional positions (Aşkun & Ataca, 2007). This socio-political configuration provides the discursive ground on which non-normative sexual practices are constructed

as morally deviant, making media representations a key site for the reproduction and negotiation of these boundaries.

The increasing visibility of swinging can be interpreted within the broader tension between global cultural flows and locally embedded conservative moral frameworks (Başkan, 2010; Kalaycıoğlu, 2007). Rather than signalling a linear transformation of social values, digitalisation has accelerated the circulation of alternative sexual scripts and expanded the communicative spaces through which individuals encounter non-normative lifestyles. In the Turkish context, the spread of the internet after the 2000s facilitated access to transnational sexual cultures that were previously mediated through more limited channels. This transformation did not simply produce new practices; it also intensified public debates over morality, family and social order. As a result, swinging emerges not merely as a sexual practice but as a symbolic site where global discourses of individual freedom intersect with local regimes of heteronormative respectability (Vicini, 2018). The limited social legitimacy of non-marital sexuality contributes to the organisation of such encounters through discreet and semi-hidden networks, a condition that simultaneously reinforces their representation in news media as deviant, risky and morally transgressive.

The question of the moral boundaries within which online platforms operate has become increasingly contested, particularly in relation to the mediation of intimacy and sexuality. Digital environments such as TikTok, Twitter (X), Facebook, and Instagram function not only as communication technologies but also as infrastructures through which new forms of social and sexual networking are organised. In the Turkish context, the gradual decline of traditional brothel-based prostitution after the 2000s and the relocation of sexual encounters to more dispersed and less visible spaces have rendered online platforms central to processes of contact, visibility, and interaction. Rather than

making claims about the empirical prevalence of these practices, this study examines how partner-swapping is represented in news discourse as a phenomenon associated with the perceived expansion of sexual permissiveness and the destabilisation of established moral boundaries in a socially conservative context.

Within this discursive framework, the family is consistently constructed as a sacred and foundational institution through which social continuity, morality, and cultural values are reproduced. News coverage frequently mobilises concepts such as chastity, honour, loyalty, and the protection of women to frame partner-swapping as a threat to the heteronormative moral order. In this representation, the family is positioned not merely as a private unit but as the symbolic core of the social body, and any perceived deviation from its normative structure is articulated as a form of social risk. By foregrounding the erosion of intergenerational value transmission and the vulnerability of women, media discourse produces a moral boundary between legitimate and deviant sexualities and, in doing so, reinforces a conservative model of social cohesion.

4. THEORISING TABOO, SEXUAL DEVIANCE AND MORAL BOUNDARIES

Zubiel-Kasprowicz (2017) conceptualises taboo not simply as the unspeakable but as that which becomes socially unthinkable once articulated or enacted. In this sense, taboo is not a static cultural residue but a relational and historically contingent mechanism through which the limits of the permissible are drawn. Rooted in early systems of belief such as religion, magic, and the sacred, taboos regulate the distinction between purity and danger, legitimacy and transgression. Because social norms define what is considered shameful, forbidden, or morally threatening, the boundaries of taboo shift in response to broader processes such as

modernisation, secularisation, and individualisation (Zubiel-Kasprowicz, 2017). Practices once positioned outside the moral order may become normalised, while new forms of censorship and moral anxiety emerge in their place. This fluidity demonstrates that taboo is not an inherent quality of particular acts but a socially and discursively produced boundary.From this perspective, sexual practices that challenge heteronormative structures have historically been framed through moral regulation. Nietzsche (2011) critiques morality as a system that represses desire in favour of abstract norms, highlighting the productive relationship between moral order and the control of sexuality. Empirical studies further show that sexuality becomes morally problematised through spatial and social representations. Hubbard (1998) demonstrates how street prostitution in England was constructed as an immoral presence and became the target of public campaigns, while Gangoli (2007) reveals that even feminist movements have at times reproduced moral discourses in their approach to prostitution. Similarly, Sanders-McDonagh & Peyrefitte (2018) show how particular urban spaces are symbolically produced as zones of deviance populated by morally suspect subjects. These studies indicate that sexual deviance is not discovered but constructed through discourse, space, and power. Historical research also challenges the assumption that practices such as group sex are exclusively modern phenomena. Katherine (2017) traces their presence from ancient ritualistic and communal settings to contemporary Western societies, while Frank (2017) emphasises that such practices are always shaped by existing power relations and social norms and therefore do not automatically constitute sites of liberation. The persistence of stigma surrounding prostitution, as noted by Davies (1982) and Green (1989), further illustrates how taboo intensifies under conditions of social restriction. Conversely, Haskan Avcı (2023) highlights the role of sexual education in transforming taboo structures, indicating that taboo is sustained not only through

prohibition but also through the control of knowledge. Taken together, these approaches demonstrate that taboo operates as a mechanism of moral boundary-making that organises the distinction between legitimate and illegitimate sexualities. In contemporary media environments, these boundaries are continuously reproduced through crime reporting, narratives of social risk, and gendered discourses of protection. Within this framework, partner-swapping is not approached as an empirical indicator of changing sexual practices but as a discursive object through which the limits of acceptable intimacy, family, and citizenship are negotiated. By analysing news coverage in Turkey, this study examines how taboo is mobilised in media discourse to regulate sexuality and to reaffirm a conservative moral order.

Dialmy (2010) notes that in many Muslim societies, despite official norms, extramarital relationships, heterosexual activity, and even homosexual practices continue to exist covertly or semi-covertly. In the Qur'an, considered the primary source of Islam, incestuous relationships are explicitly prohibited and treated as strong social and moral taboos (Al-Husseini et al., 2016). Sexuality, in general, is rarely discussed openly; it is often censored or deliberately ignored (Yip, 2009). Participants in swinger groups perceive their activities as a radical dismantling of sexual taboos, whereas from an Islamic perspective, such behaviors are typically interpreted as transgressions against moral boundaries. Examining the interaction between sexuality and space in the construction of taboos reveals that, decades ago, multi-partner or partner-swapping sexual encounters were largely confined and limited within brothels. Considering the ratio of brothels to population, claiming that they were widespread enough to satisfy societal demand would be misleading. Brothels, often located on city outskirts and removed from public view, were marked by controlled entry, neglect, and poor hygienic

conditions. For many years, intense social pressure reinforced the concealment of sexuality and sex work, thereby strengthening taboos surrounding these practices. A key turning point in the disruption of such taboos, as emphasized in this study, was the widespread availability of the internet. Topics that were previously unspeakable within brothels are now openly discussed online, and new forms of sexual relationships are being explored. As long as online encounters avoid legal complaints, blackmail, or fraud, they operate with a certain degree of stability. These previously repressed desires and pleasures emerge in digital spaces and frequently clash with prevailing social norms (Çekmen, 2025; SEYYAR, 2020; yenivatangazetesi, 2025).

Ertit (2022) argues that Turkey is undergoing a process of secularization. The rising divorce rate and the proliferation of dating culture support this claim. Such developments generate concerns among conservatives (Altunok, 2016). Individuals from low- and middle-income groups who enter the workforce tend to move away from conservative values as their earnings increase. Higher income and expanded communication opportunities have facilitated the emergence of a dating culture, while traditional ceremonies such as engagements, marriage proposals, and weddings are increasingly neglected. Historically, spaces for couples to meet, build trust, and communicate were limited. Demirkanoğlu (2017) emphasizes that women's social identity has traditionally been constrained by patriarchal roles. A girl of marriageable age is expected to establish a life with her future husband following ceremonies like engagement, wedding, and marriage. In professional life, women have traditionally been directed toward roles that require compassion, such as teaching or nursing. Within this framework, wives are also viewed as central to the upbringing and continuation of the next generation.

5. BOOMING SWINGER PARTIES

Partner-swapping involves couples mutually consenting to share their spouses with others. Participants may engage in this practice as a sexual fantasy or, in some cases, as a lifestyle (Keçe, 2015). For instance, a participant working as a plumber introduced himself as a dentist and defrauded other attendees (TV100, 2020). In Turkey, several cases have been reported involving threats, blackmail, and violations of privacy under the guise of partner-swapping, with some couples receiving prison sentences or fines (Habertürk, 2016). In one instance, participants testified: "When we could not cover the party expenses, we compelled our wives to engage in prostitution" (Sabah, 2020).

Police investigations have revealed that some swinger parties, especially those organized for married couples, operated in upscale villas, sometimes facilitated by unmarried couples who rented spaces and arranged women for a fee (CNN Türk, 2017). Cases that appear in the media are often triggered by neighbors' complaints, leaked footage, jealousy, or blackmail, escalating into legal proceedings (Seffaf Gazete, 2012). In some cases, organizers deny any sexual intent, claiming that events such as "Spanish and Latin nights" were cultural or professional networking opportunities, often involving foreign attendees (Cumhuriyet, 2023). Even at events held in bars or upscale venues in Istanbul, what initially appears as a regular social gathering may evolve into erotic performances, with most participants being well-dressed couples over 30 years of age (Baştürk, 2006). As discussed earlier, prostitution in Turkey is officially limited to state-controlled brothels. Religious and societal pressures push prostitution into marginal and less visible spaces. Many participants in swinger parties are married couples motivated primarily by pleasure rather than financial gain, whereas fake couples often participate with the intent of earning money through sex work. The level and frequency of sexual experience are

shaped by cultural and religious values, making direct observation and measurement challenging (Sümer, 2015). Ilkkaracan (2002) argues that sexuality in Turkey is constrained by male-dominated interpretations of Islam and political authorities' strategic engagement with their electorate. As highlighted throughout this study, conservative norms are increasingly challenged by digitalization.

6. CONCLUSION

The removal of sexuality from everyday life in Turkey has not eliminated it; instead, it has diversified and shifted into hidden and complex realms. Concepts such as the subconscious, sexual pleasure, and sexual experience intersect in these parties, often bypassing social and moral censorship. In the future, such events may face stricter legal regulations and may reopen public debate concerning the institutional role of traditional brothels. As the regulated structure of brothels gives way to increasingly diverse, complex, and chaotic forms of sexual expression, these developments often fail to leave positive impressions in the public consciousness. Sexuality in Turkey is evolving within its unique sociocultural context. Group meetups involving couples demonstrate a complex interplay of social taboos, moral anxieties, and, at times, exploitation by fraudsters. The organization of these parties, coupled with subsequent criminal incidents, distinguishes them from similar practices in other countries. Moreover, the concealment and prohibition of sexual desires can transform such meetup events into tools for exploitation. Swinger parties are increasingly replacing traditional meeting spaces, rendering brothels almost obsolete in contemporary social life. Further research is needed to examine the social, moral, and legal implications of these developments in

Turkey, including the role of media discourse, online platforms, and public perception.

REFERENCES

Acar, F., & Altunok, G. (2013). The 'politics of intimate' at the intersection of neo-liberalism and neo-conservatism in contemporary Turkey. Women's Studies International Forum, 41, 14-23. https://doi.org/10.1016/j.wsif.2012.10.001

Al-Husseini, H. A. M., Pandian, A., & Al-Shaibani, G. K. S. (2016). A Functional Linguistic Analysis of the Incest Taboo Relationships in the Holy Quran. Journal of Applied Linguistics and Language Research, 3(4), 175-195. http://www.jallr.com/index.php/JALLR/article/view/350

Altunok, G. (2016). Neo-conservatism, Sovereign Power and Bio-power: Female Subjectivity in Contemporary Turkey. Research and Policy on Turkey, 1(2), 132-146. https://doi.org/10.1080/23760818.2016.1201244

Askun, D., & Ataca, B. (2007). Sexuality Related Attitudes and Behaviors of Turkish University Students. Archives of Sexual Behavior, 36(5), 741-752. https://doi.org/10.1007/s10508-007-9186-z

Başkan, F. (2010). Religious versus Secular Groups in the Age of Globalisation in Turkey. Totalitarian Movements and Political Religions, 11(2), 167-183. https://doi.org/10.1080/14690764.2010.511458

Baştürk, O. (2006). İstanbul'un göbeğinde swinger partisi. https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/onur-basturk/istanbul-un-gobeginde-swinger-partisi-5556256

cnntürk. (2017). "Swinger" partisi sanıklarına 48 yıla kadar hapis cezası istendi—CNN TÜRK En Son Haberler—Sayfa 2. https://www.cnnturk.com/turkiye/swinger-partisi-

saniklarina-48-yila-kadar-hapis-cezasi-istendi-594278?page=2

Cumhuriyet. (2023). Beyoğlu Cihangir'de "hızlı flört değiştirme" iddiasıyla hedef haline getirilen kafe kapatıldı. https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/beyoglu-cihangirde-hizli-flort-degistirme-iddiasiyla-hedef-haline-getirilen-kafe-kapatildi-2102440

Çekmen, C. (2025). Sosyal medya ve ahlaki çöküş. @batmansonsoz. https://www.batmansonsoz.net/mobil/haber/sosyal-medya-ve-ahlaki-yikim-95300.html

Davies, C. (1982). Sexual Taboos and Social Boundaries. American Journal of Sociology, 87(5), 1032-1063. https://www.jstor.org/stable/2778417

Demirkanoğlu, Y. (2017). MUHAFAZAKÂR DÜŞÜNCEDE KADININ TOPLUMSAL KONUMU. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 17(34), 285-305. https://doi.org/10.30976/susead.338402

Dialmy, A. (2010). Sexuality and Islam. The European Journal of Contraception & Reproductive Health Care, 15(3), 160-168. https://doi.org/10.3109/13625181003793339

Ertit, V. (2022). Endişeli Muh. Çağı. Orient Yayınları.

Escasa-Dorne, M., & Jankowiak, W. (2018). Do Women Really Desire Casual Sex? Analysis of a Popular Adult Online Dating/Liaison Site. İçinde W. Shapiro (Ed.), *Focality and Extension in Kinship* (ss. 369-394). ANU Press. https://www.jstor.org/stable/j.ctv1rmk4x.18

Fowler, R. (1991). *Language in the news: Discourse and ideology in the press*. Routledge.

Fulcher, K., Shumka, L., Roth, E., & Lachowsky, N. (2019). Pleasure, risk perception and consent among group sex party attendees in a small Canadian Urban Centre. Culture, Health & Sexuality, 21(6), 650-665. https://doi.org/10.1080/13691058.2018.1508749

Gangoli, G. (2007). Immorality, Hurt or Choice: How Indian Feminists Engage With Prostitution. International Feminist Journal of Politics, 9(1), 1-19. https://doi.org/10.1080/14616740601066184

Gökgöz, G. (2021). MUHAFAZAKÂRLIK VE ERKEKLİK İLİŞKİSİNİN "POTANSİYEL" UĞRAKLARI: GAZİANTEP'TE LGBTİ+ SEKS İŞÇİLERİ. Moment Journal, 8(2), 496-516. https://doi.org/10.17572/mj2021.2.496516

Green, K. (1989). Prostitution, Exploitation and Taboo. Philosophy, 64(250), 525-534. https://www.jstor.org/stable/3751608

Griffiths, H., & Frobish, T. S. (2013). Virtual Deviance: Swinging and Swapping in an On-Line Network. Deviant Behavior, 34(11), 875-894. https://doi.org/10.1080/01639625.2013.781448

habertürk. (2016). Eş değiştirme(swinger) şantajına hapis | Son dakika haberleri. https://www.haberturk.com/gundem/haber/1175576-es-degistirme-santajina-hapis?page=2

Haskan Avcı, Ö. (2023). It's a Taboo: Women with Disabilities Applying for Psychological Counseling Due to Romantic Relationship and Sexual Problems. Sexuality and Disability, 41(2), 335-355. https://doi.org/10.1007/s11195-023-09779-x

Ilkkaracan, P. (2002). Women, Sexuality, and Social Change in the Middle East and the Maghreb. Social Research, 69(3), 753-779. https://www.jstor.org/stable/40971572

Ince Yenilmez, M. (2017). Socio-political Attitude Towards Lesbians in Turkey. Sexuality & Culture, 21(1), 287-299. https://doi.org/10.1007/s12119-016-9394-6

Fairclough, N. (1992). Discourse and text: linguistic and intertextual analysis within discourse analysis. Discourse & Society, 3(2), 193–217. http://www.jstor.org/stable/42887786

Hürriyet. (2020, 10 Ekim). *Swinger partisine katılan su tesisatçısı, kendisini diş hekimi olarak tanıtıp çiftleri dolandırmış*. Hürriyet. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/swinger-partisine-katilan-su-tesisatcisi-kendisini-dis-hekimi-olarak-tanitip-ciftleri-dolandirmis-41632572

Kalaycioğlu, E. (2007). Politics of Conservatism in Turkey. Turkish Studies, 8(2), 233-252. https://doi.org/10.1080/14683840701312211

Karaman, N., Alagöz, R., & FiDan, A. (2022). TÜRKİYE'DE CİNSİYET ROLLERİ, DİN, VE EŞCİNSELLİK VE EVLİLİK ÖNCESİ CİNSEL İLİŞKİYE KARŞI TUTUMLAR. Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute. https://doi.org/10.30794/pausbed.1019296

Katherine, F. (2017). PLAYS WELL IN GROUPS: A journey through the world of group sex : FRANK, KATHERINE : Free Download, Borrow, and Streaming. Internet Archive. https://archive.org/details/playswellingroup0000fran

Keçe, C. (2015, Mayıs 24). 'Swinger'ın sonu hüsran. https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/cem-kece/swinger-in-sonu-husran-29084833

Luquis, R. R., Brelsford, G. M., & Rojas-Guyler, L. (2012). Religiosity, Spirituality, Sexual Attitudes, and Sexual Behaviors Among College Students. Journal of Religion and Health, 51(3), 601-614. https://www.jstor.org/stable/41653854

Nietzsche, F. (2011). AHLAKIN SOYKÜTÜĞÜ BİR POLEMİK. Kabalcı Yayınevi.

NTV. (2024, February 20). *Kafeste kırbaçlama, kelepçeyle bağlama: Beyoğlu'nda partiye baskın, 32 kişi gözaltına alındı* [Gallery]. NTV. https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/kafeste-kirbaclama-kelepceyle-baglama-beyoglunda-partiye-baskin-32-kisi-gozaltina-alindi,kHwH5Zctj0qCaZq2aDZ2mQ/1

Özbay, C., Erol, M., Bagci, C., & Özkaplan, N. (2023). Secular but conservative? Youth, gender, and intimacy in Turkey. Turkish Studies, 24(1), 29-50. https://doi.org/10.1080/14683849.2022.2085095

Rubin, R. H. (2001). Alternative Lifestyles Revisited, or Whatever Happened to Swingers, Group Marriages, and Communes? Journal of Family Issues, 22(6), 711-726. https://doi.org/10.1177/019251301022006003

sabah.com. (2020). Son dakika haberi: Swinger operasyonunda mide bulandıran detaylar ortaya çıktı! Aynı apartmanda altı üstlü iki komşunun... Sabah. https://www.sabah.com.tr/yasam/son-dakika-swinger-operasyonunda-sok-detaylar-ortaya-cikti-ayni-apartmanda-alti-ustlu-iki-komsunun-5192528

Sanders-McDonagh, E., & Peyrefitte, M. (2018). Immoral geographies and Soho's sex shops: Exploring spaces of sexual diversity in London. Gender, Place & Culture, 25(3), 351-367. https://doi.org/10.1080/0966369X.2018.1453487

seffafgazete. (2012). SWINGER ' "ÇOK EŞLİ SEKS"'DAVASI BAŞLADI. https://www.seffafgazete.com/haberler/mix/14394/swinger-cok-esli-seksdavasi-basladi

SEYYAR, P. D. A. (2020, Ağustos 5). Ahlâkî Değerler Açısından İnternet Dünyası Nasıl Düzenlenmelidir? Mirat Haber. https://www.mirathaber.com/ahlaki-degerler-acisindan-internet-dunyasi-nasil-duzenlenmelidir/

Somer, M. (2007). Moderate Islam and Secularist Opposition in Turkey: Implications for the World, Muslims and Secular Democracy. Third World Quarterly, 28(7), 1271-1289. https://www.jstor.org/stable/20454998

Sümer, Z. H. (2015). Gender, Religiosity, Sexual Activity, Sexual Knowledge, and Attitudes Toward Controversial Aspects of Sexuality. Journal of Religion and Health, 54(6), 2033-2044. https://www.jstor.org/stable/24735942

T24. (2019, 3 Ocak). *Manisa'da "swinger" operasyonu: 6'sı kadın 18 gözaltı*. T24. https://t24.com.tr/yasam/manisada-swinger-operasyonu-6si-kadin-18-gozalti

Takvim. (2023, December 30). *Müstehcen videolar swinger partileri: Maskeli "Fergio House" çetesine KAFES-26 baskını! Ünlü iş insanı Fergio Bey'in maskesi düştü*. *Takvim*. https://www.takvim.com.tr/guncel/2023/12/30/mustehcen-videolar-swinger-partileri-maskeli-fergio-house-

cetesine-kafes-26-baskini-unlu-is-insani-fergio-beyin-maskesi-dustu

Tuchman, G. (1979). Women's Depiction by the Mass Media. Signs, 4(3), 528–542. http://www.jstor.org/stable/3173399

TV100. (2020, Ekim 10). Eş değiştirme partisinin şifreleri ortaya çıktı! Ağzınız açık kalacak! [Text]. https://www.tv100.com/fuhus-yapilan-es-degistirme-partisinin-sifreleri-ortaya-cikti-swinger-nedir-haber-518176; TV100. https://www.tv100.com/fuhus-yapilan-es-degistirme-partisinin-sifreleri-ortaya-cikti-swinger-nedir-haber-518176

Vaillancourt, K. T., & Few-Demo, A. L. (2014). Relational Dynamics of Swinging Relationships: An Exploratory Study. The Family Journal, 22(3), 311-320. https://doi.org/10.1177/1066480714529742

Van Dijk, T. A. (2006). Discourse and manipulation. Discourse & Society, 17(3), 359–383. http://www.jstor.org/stable/42889055

Van Leeuwen, T., & Wodak, R. (1999). Legitimizing immigration control: a discourse-historical analysis. Discourse Studies, 1(1), 83-118.

Vaynman, M. J. (2024). Swingers and swinging: A critical review of early and current literature and theory. Culture, Health & Sexuality, 26(4), 483-496. https://doi.org/10.1080/13691058.2023.2226190

Vicini, F. (2018). Turkish Islamism, conservatism and human rights before and after Gezi: The case of Mazlumder. British Journal of Middle Eastern Studies, 45(5), 760-775. https://doi.org/10.1080/13530194.2017.1343124

Wilt, J., Harrison, M. A., & Michael, C. S. (2018). Attitudes and experiences of swinging couples. Psychology & Sexuality, 9(1), 38-53. https://doi.org/10.1080/19419899.2017.1419984

Wykes, M. (1998). [Review of Representation: Cultural Representations and Signifying Practices, by S. Hall]. Key Words: A Journal of Cultural Materialism, 1, 104–107. https://www.jstor.org/stable/26920212

yenivatangazetesi. (2025). Erdoğan'dan Flört Uygulamalarına Yasak: "Ahlaki Çöküş ve Düşen Doğum Oranları İnternetin Suçu". Yeni Vatan Gazetesi. https://www.yenivatan.at/erdogandan-floert-uygulamalarina-yasak-ahlaki-coekues-ve-duesen-dogum-oranlari-internetin-sucu/

Yip, A. K.-T. (2009). Islam and sexuality: Orthodoxy and contestations: Editorial introduction. Contemporary Islam, 3(1), 1-5. https://doi.org/10.1007/s11562-008-0073-8

Zubiel-Kasprowicz, M. (2017). The Phenomenon Of Breaking Sexuality Taboos In The Context Of Social Norms. Torun Social Science Review Vol. 3, Nr 2. https://www.researchgate.net/publication/386172788_THE_PHENOMENON_OF_BREAKING_SEXUALITY_TABOOS_IN_THE_CONTEXT_OF_SOCIAL_NORMS

SEKÜLERLEŞME VE MODERNLEŞME SÜREÇLERİNDE RİTÜELLERİN DÖNÜŞÜMÜ: TÜRK KÜLTÜRÜNDE GELENEKTEN GÖSTERİYE

Gülreyhan ŞUTANRIKULU[1]

1. GİRİŞ

Ritüeller, yalnızca toplumsal yaşamın dini boyutunu değil; aynı zamanda bellek, aidiyet, otorite ve kimlik dinamiklerini de görünür kılan önemli uygulamalardır. İnsanlar tarafından belirli zamanlarda, belirli mekânlarda ve belli toplumsal bağlamlar içinde gerçekleştirilen bu uygulamalar, toplumun paylaştığı değer ve inançların bir nesilden diğerine aktarılmasında kilit bir rol oynar. Doğum, evlilik ve definle ilgili törenlerden dini bayramlara, ibadetlere, halk danslarına, anma etkinliklerine ve çeşitli kamusal kutlamalara kadar her şeyi kapsayan ritüeller dünyası, toplumların geçmişle bağ kurduğu en somut alanlardan birini temsil eder. Bu bağlamda ritüeller, yalnızca belirli eylemlerin tekrarı değildir; aynı zamanda insanların, kendilerini ait hissettikleri sosyal ve kültürel çevreyle bağ kurmalarını sağlayan sembolik anlamlar da barındırırlar.

Ritüeller, canlı bir toplumsal hafızanın sürdürülmesine ve ortak bir geçmişin yeniden üretilmesine de katkıda bulunur. Geçmişten devralınan ritüeller zamanla evirilebilse de, bünyelerinde barındırdıkları temel anlamlar aracılığıyla kültürel sürekliliğin korunmasını sağlarlar. Aynı zamanda toplumsal yapıdaki değişimler, teknolojik ilerleme, kentleşme, küreselleşme

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Batman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ORCID: 0000-000-218851132.

ve iletişim yöntemlerinin dönüşümü, hem ritüellerin icra edilme biçimini hem de onlara yüklenen anlamları değiştirebilir. Bu değişimler arasında bazı ritüeller önemini yitirir ya da gündelik yaşamdan silinip giderken, kimileri yeni koşullara uyum sağlayarak varlığını sürdürür, bazıları ise dijital ortamda farklı biçimlerde yeniden üretilir. Bu nedenle, ritüellerde meydana gelen değişiklikler yalnızca biçimsel düzenlemeler olarak değil, toplumun kendisini, geçmişini ve kültürel değerlerini nasıl tanımladığını açığa çıkaran daha derin dönüşümler olarak görülmelidir.

Türkiye örneğinde ritüellerin geçirdiği dönüşüm, klasik sekülerleşme teorilerinin öngördüğü üzere dinin kamusal alandan tamamen dışlanmasına yol açmamıştır, bunun yerine, devletin, piyasanın, medyanın ve kültürel miras politikasının dâhil olduğu bir süreçte dini unsurun yeniden yorumlandığı ve çeşitli toplumsal alanlarda yeniden üretildiği bir süreç yaşanmıştır (Yaman, 2022).

Bu makalenin temel savı, modernleşme ve sekülerleşme süreçleri içinde Türkiye'deki ritüellerin tamamen ortadan kalkmadığı aksine, değişen toplumsal, kültürel ve kurumsal koşullara yanıt olarak dönüşüp yeni biçimler kazandığıdır. Bu dönüşüm, yalnızca ritüellerin icra edilme biçimlerinde değil aynı zamanda bunların altında yatan anlamda, toplumsal işlevlerinde ve bu ritüellere yönelik kamusal katılımın niteliğinde de açıkça görülmektedir. Bu bağlamda ritüel, geleneksel anlamda bir ibadet alanından kültürel miras alanına, aktif topluluk katılımından sahnelenen bir gösteriye, ve kolektif bir toplumsal yükümlülükten bireysel tüketime ve bir izleyici deneyimine dönüşebilmiştir.

Özellikle modern iletişim teknolojilerinin, kültürel endüstrilerin ve görkemli etkinlikler için tasarlanmış kamusal alanların gelişimi, ritüellerin daha geniş bir kitleye ulaşmasını ve yeniden yorumlanma yoluyla yeni anlamlar kazanmasını

sağlamıştır. Bununla birlikte, söz konusu dönüşüm doğrusal ya da tek yönlü bir süreç değildir. Ritüellerin modernleşme ve sekülerleşme karşısındaki konumu, çeşitli toplumsal ve kültürel koşullara bağlı olarak farklılık gösterir. Bazı ritüeller, geleneksel dini bağlamlarıyla olan bağlarını yitirip folklor unsurlarına dönüşmüş ve esasen kültürel mirası temsil etme işlevi görmeye başlamıştır. Buna karşılık diğerleri, daha katı ve ortodoks dini görüşler doğrultusunda yeniden yorumlanarak dini kimliği ve toplumsal aidiyet duygusunu pekiştirmek amacıyla kullanılır hale gelmiştir. Dahası, belirli ritüeller değişen toplumsal koşullara uyum sağlayarak yeni dayanışma biçimlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla, Türkiye'deki ritüel dönüşümünü yalnızca sekülerleşmenin bir sonucu olarak ele almak yetersiz kalacaktır. Bu dönüşüme ayrıca dini anlamların yeniden ele alındığı, kültürel mirasın yeni biçimlerde yorumlandığı ve bireylerin toplumsal aidiyetlerini çeşitli yollarla ifade ettikleri çok katmanlı bir süreç olarak yaklaşılmalıdır.

2. RİTÜEL, SEKÜLERLEŞME VE MODERNLİK

Belirli bir topluluk içinde düzenli olarak tekrarlanan ve sembolik anlamlar taşıyan bir eylemler bütünü olan ritüel, toplumsal düzenin kurulmasını ve yeniden üretilmesini kolaylaştırır. Bu bağlamda ritüeller, yalnızca insanların inançlarını ifade ettikleri eylemlerden ibaret değildir aynı zamanda insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen, ortak değerleri görünür kılan ve topluluk üyeleri arasındaki aidiyet duygusunu güçlendiren sosyal pratiklerdir. İnsanlar ritüeller aracılığıyla yalnızca inançlarını değil aynı zamanda kim olduklarını, mensup oldukları topluluğu ve bu topluluğun paylaştığı, kendilerinin de benimsediği değerleri ifade ederler. Ritüellerin belirli zamanlarda ve yerleşik kurallar çerçevesinde tekrarlanması, topluluk üyeleri arasında ortak bir deneyim ve kolektif bir bellek oluşturur.

Böylece, bireysel düzeyde gerçekleştirilen bir eylem, tekrar yoluyla toplumsal bir anlam kazanır. Bir ritüele katılanlar paylaşılan semboller, davranış kalıpları ve gelenekler aracılığıyla aidiyet ve birliktelik duygularını ortaya koyarken, aynı zamanda grup içindeki sürekliliği de pekiştirirler. Dolayısıyla ritüeller, geçmişten devralınan değerlerin korunmasını ve yeni nesillere aktarılmasını sağlayan önemli kültürel araçlar olarak görülebilir. Bu açıdan bakıldığında ritüel, daha geniş bir toplumsal ilişkiler alanına yani yalnızca bireysel inançlar dünyasıyla sınırlı kalmayıp birey ile toplum arasındaki bağları şekillendiren bir alana işaret eder. Ritüeller yalnızca toplumsal değerleri ve normları görünür kılmakla kalmaz, aynı zamanda bireylerin kendilerini belirli bir topluluğun parçası olarak konumlandırmalarını da sağlar. Dolayısıyla ritüelin temel işlevlerinden biri, paylaşılan semboller ve uygulamalar aracılığıyla, toplumsal uyum bağlamında kişisel deneyime anlam kazandırmaktır (Turner, V. (1995).

Modernleşme, ritüellerin kolektif doğasını bütünüyle ortadan kaldırmamış; ancak bunların ortaya çıktığı, aktarıldığı ve yeniden üretildiği toplumsal ve kurumsal alanları dönüştürmüştür. Modern toplumlarda ritüeller, toplumsal değişimlere yanıt olarak çeşitli biçimler alarak varlığını sürdürmektedir. Özellikle kentleşme, yükselen eğitim düzeyleri, ulaşım altyapısının gelişimi, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve piyasa ilişkilerinin kamusal yaşamın çeşitli alanlarına nüfuz etmesi; geleneksel kültürel pratiklerin aktarılma ve icra edilme biçimlerinde önemli değişikliklere yol açmıştır (Canatan, 2024).

Geleneksel toplumlarda ritüeller yaygındı ve bir ailenin, köyün, mahallenin ya da yerel bir topluluğun gündelik yaşamının doğal bir parçası olarak nesilden nesile aktarılırdı. Bu aktarım sürecinde, bir ritüelin anlamı yalnızca sözlü veya yazılı bilgiler aracılığıyla değil, aynı zamanda doğrudan katılım, gözlem ve

tekrar yoluyla da kavranırdı. Modernleşme sürecinde, geleneksel bilgi aktarımı alanlarının yanı sıra, ritüellerin öne çıkan bir olgu haline geldiği yeni toplumsal ve kurumsal alanlar ortaya çıkmıştır (Dinç, 2024).

Bu dönüşümler sonucunda dernekler, belediyeler, kültür merkezleri, festivaller, müzeler, televizyon programları ve son dönemde dijital platformlar daha önce aileler veya yerel topluluklar bünyesinde korunan belirli geleneksel uygulamaların sergilendiği, yaygınlaştırıldığı ve yeniden üretildiği yeni mecralar haline gelmiştir. Özellikle ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişimi, geleneksel kültür unsurlarının yerel sınırlarının ötesine yayılmasını ve çeşitli toplumsal gruplarla etkileşime girmesini kolaylaştırmıştır. Türkiye'de yürütülen araştırmalar, kırsal kökenli geleneksel uygulamaların kentsel ortamlara taşınabildiğini ve sosyal medya gibi yeni iletişim kanalları aracılığıyla daha geniş kitlelere ulaşabildiğini göstermektedir (Dinç, 2024).

Böylece, ritüelin toplumsal niteliği bütünüyle kaybolmaz aksine değişime uğrayan unsurlar katılımcılar, icra biçimi ve hedeflenen toplumsal bağlamdır. Bir zamanlar belirli bir köy, bölge veya yerel topluluk sınırları içinde var olan bir uygulama, modern çağda bir kültürel etkinlik ya da festivalde daha geniş bir kitleye sunulabilir veya televizyon ve dijital medya sayesinde yerel sınırlarını aşabilir. Bu durum, ritüelin yalnızca gündelik yaşam çerçevesinde var olan bir gelenekten kamusal alanda eşzamanlı olarak icra edilen, temsil edilen ve görünür kılınan kültürel bir pratiğe dönüşmesine zemin hazırlar.

Bu nedenle, modernleşme sürecini yalnızca geleneksel ritüellerin basit bir şekilde ortadan kalkması olarak görmek yetersizdir. Asıl önemli olan, ritüellerin dönüşümünü şekillendiren toplumsal koşullar ve hedeflerdir. Bunların aktarılmasına yönelik geleneksel mekanizmaların zayıflaması, ne

ritüellerin tamamen unutulması ne de değişmeden korunması anlamına gelir. Ritüeller, değişen toplumsal ve teknolojik koşullara uyum sağlayarak çeşitli biçimler alabilir bazı unsurlarını korurken diğerlerini değiştirebilir, basitleştirebilir veya yeniden yorumlayabilirler. Nitekim Türkiye'deki Ramazan gelenekleri üzerine yapılan çalışmalar, geleneksel uygulamaların toplumsal ve teknolojik değişimlere yanıt olarak evirilebildiğini, kimileri yeni biçimler kazanarak ve bunun yanı sıra yeni geleneksel uygulamaların da ortaya çıkabildiğini göstermektedir (Uysal & Peker, 2022).

Sonuç olarak modernizasyon, yalnızca geçmişteki ritüellerden bir kopuş olarak değil, süreklilik ve değişimin eşzamanlılığıyla karakterize edilen karmaşık bir dönüşüm süreci olarak ele alınmalıdır (Canatan, 2024; Uysal & Peker, 2022).

Bu bağlamda, Eric Hobsbawm'ın "icat edilmiş gelenek" kavramı, modern çağda geleneğin yeniden üretimi mekanizmalarına önemli ölçüde ışık tutmaktadır. Hobsbawm'a göre, geçmişin mirası olarak sunulan pek çok uygulama modern dönemde belirli toplumsal ve siyasi ihtiyaçları karşılamak üzere seçilebilir, sistemleştirilebilir, standartlaştırılabilir ve yeniden yorumlanabilir (Hobsbawm & Ranger, 1983).

Benzer şekilde, Türkiye'de geleneklerin dönüşümüne ilişkin çalışmalar, değişen toplumsal yapı içerisinde bazı geleneksel uygulamaların yenilendiğini veya yeni biçimler kazandığını göstermektedir (Uysal & Peker, 2022; Dinç, 2024). Bu durum, geleneğin tamamen ortadan kalkmadığını aksine, yeni biçimler ve işlevler kazanarak modern toplumda varlığını sürdürmeyi başardığını göstermektedir. Dolayısıyla, ritüelin modern dönemde yeniden canlandırılması ya da geniş bir kitleye sunulması onun özgün ve değişmemiş haliyle korunduğu anlamına gelmez. Buna karşılık hangi ritüel unsurlarının korunması, hangilerinin değiştirilmesi ve bunların nasıl

sunulması gerektiğine dair seçim, düzenleme ve yeniden yorumlamayı içeren yeni bir süreç ortaya çıkabilir.

Bu bağlamda, modernleşme ile gelenek arasına keskin bir çizgi çekmek yerine, geleneğin modern koşullar altında nasıl dönüştüğüne odaklanmak daha verimlidir. Modernleşmenin etkisiyle ritüeller, geleneksel toplumsal bağlamlarıyla olan bağlantılarını yitirebilir ve yeni kurumlar ile iletişim kanalları bünyesinde yeniden üretilebilirler. Dijitalleşme, özellikle geleneksel ritüellerin ve kültürel uygulamaların fiziksel mekânı aşmasını, çevrimiçi ortamda yeni biçimler kazanmasını ve çeşitli kitlelere ulaşmasını mümkün kılmaktadır. Bu süreç, yalnızca ritüellerin aktarılma biçimlerini değil, aynı zamanda nasıl temsil edildiklerini ve algılandıklarını da dönüştürme potansiyeline sahiptir (Kaya, 2024).

Böylece, bir zamanlar geçmişten kalma bir kalıntı olarak görülen bir uygulama, günümüzde hem bir kültürel miras unsuru hem de toplumsal kimliği ifade etmenin simgesel bir aracı haline dönüşebilir. Bu dönüşüm, ritüelin anlamını bütünüyle ortadan kaldırmaz aksine, söz konusu anlamı kimin, hangi bağlamda ve hangi amaçla şekillendirdiği sorusunun önemini daha da artırır. Dolayısıyla, modern çağda ritüelleri anlamak yalnızca bunların tarihsel kökenlerine bakmayı değil, aynı zamanda günümüzde hangi kurumlar tarafından icra edildiklerini, nasıl temsil edildiklerini ve hangi toplumsal işlevleri yerine getirdiklerini analiz etmeyi de gerektirir.

3. TÜRK MODERNLEŞMESİNDE RİTÜELİN YENİDEN SINIFLANDIRILMASI

Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde devlet, kamusal yaşamı merkezi kurumlar aracılığıyla yeniden düzenlemeye çalıştı. Eğitim sisteminin birleştirilmesi, hilafetin kaldırılması, tekke ve zaviyeler ile dini cemaatlerin

kapatılması ve hukuk sisteminin laikleştirilmesi, toplumsal ve kültürel pratikleri dönüştürürken aynı zamanda dini otoritenin kurumsal yapısını da değiştirdi (Yaman, 2022). Bu değişim aynı zamanda ritüellerin yeni toplumsal ve kültürel kategoriler çerçevesinde değerlendirilmesine yol açtı. Bazı uygulamalar "din" ve "özel yaşam" alanlarına itilirken, diğerleri "folklor", "ulusal kültür" veya "geleneksel sanat" olarak yeniden tanımlandı. Bu süreçte, ritüellerin doğasında var olan sembolik anlamlar ve toplumsal işlevler iz bırakmadan kaybolmadı aksine, bunların açığa çıktığı bağlamlar ve aktarılma biçimleri değişime uğradı. Sonuç olarak ritüel, yalnızca inanç ve dini ibadet alanıyla sınırlı bir uygulama olmanın ötesine geçerek kültürel mirasın bir unsuru, toplumsal kimliğin bir göstergesi ve kamusal bir sergileme biçimi haline geldi. Bu dönüşüm, ritüellerin geleneksel anlam dünyasıyla olan bağlarını tamamen koparmaksızın, çeşitli kurumlar ve yeni toplumsal bağlamlar içinde yeniden yorumlanmasını mümkün kıldı.

Türkiye'de halk bilimi çalışmalarının özellikle 1950'lerden itibaren üniversite sistemi dışında faaliyet gösteren kuruluşlar ile dernekler ve resmi kültür çevreleri aracılığıyla yaygınlaşması, bu dönüşüm sürecinin önemli bir parçası haline geldi. Halk kültürü unsurları derlenmiş, belgelenmiş, sergilenmiş ve sahne yapımlarında sunulmuştur hatta bazı durumlarda ticarileşerek geniş kitlelerin beğenisine sunulmuştur. Bu faaliyetler kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunup onun kamusal önemini artırırken, aynı zamanda milliyetçi devlet ideolojisi çerçevesinde folklorun yeniden yorumlanması ve şekillendirilmesi için de uygun bir zemin hazırlamıştır (Birkalan-Gedik, H. 2021).

Türbe ve yatırlarla ilişkili uygulamalar da benzer değişimlerden geçti: Hacı Bektaş Veli, Mevlânâ ve Nasreddin Hoca gibi şahsiyetlerle bağlantılı mekânlar müzelere dönüştürülürken kutsal mekân ziyaretleri, anma etkinlikleri ve

festivaller gibi dinî ritüeller, ulusal kültür ve turizm politikasıyla derinlemesine iç içe geçti. Böylece bu kutsal alanlar kendilerine özgü kutsallığı bütünüyle yitirmeksizin "kültürel miras" alanına dâhil edildi ve yeni bir toplumsal önem kazandı (Gürkaş, H. 2021).

4. SEMAH: İBADETTEN KÜLTÜREL PERFORMANSA

Bir ritüelin kendi özgün bağlamından kopup performans ve sahne sunumu alanına kaymasının en çarpıcı örneklerinden biri "semah"tır. "Semah", Alevi "cem" ritüelinin ayrılmaz bir parçasıdır. "Cem" bağlamında "semah" yalnızca bir dans ya da müzikal performans değil, anlamı söz, ezgi, ritüel eylem, bedensel hareketler ve topluluğun yerleşik düzeni arasındaki etkileşimden doğan, ibadet niteliğinde bir uygulamadır. Dolayısıyla "semah"ın anlamı, yalnızca hareketlerin kendisinden değil aynı zamanda "cem" töreninin ritüel bütünlüğünden, topluluk içi ilişkilerden ve dansın inanç sistemiyle kurduğu bağdan kaynaklanır. Ancak "semah"ın "cem" dışında sahnede, festivallerde ve kültürel etkinliklerde icra edilmesi, bu uygulamanın anlamında ve işlevinde önemli bir değişime yol açmıştır. Böylece "semah", geleneksel ve dini niteliğini korurken, aynı zamanda bir kültürel performans ve temsil biçimi olarak yeniden öne çıkmıştır. "Semah" geleneksel olarak kırsal topluluklarda gözlem, katılım ve usta-çırak ilişkisi yoluyla öğrenilip icra edilirken, Alevilerin kentlere göç etmesiyle birlikte bu bilgi aktarımı yöntemi önemli değişikliklere uğradı. Kentsel ortamda "semah" çeşitli dernekler ve kültür merkezlerinin yanı sıra eğitim kursları ve festivaller bünyesinde de düzenli olarak öğretilmeye ve icra edilmeye başlandı. Bu süreç, "semah"ın geleneksel aktarım ortamının ötesine geçerek daha kurumsal ve kamusal bir nitelik kazanmasını sağladı. Böylece "semah", "cem"

ritüelinin kutsal bağlamından kısmen ayrılarak ve yalnızca ritüel bütünlüğünün bir unsuru olma konumundan çıkarak Alevi kimliğinin, kültürel aidiyetin ve toplumsal görünürlüğün kamusal bir ifadesine dönüştü (Gürkaş, H. 2021).

Sinematik tasvirler, bu dönüşümü çarpıcı bir biçimde gözler önüne sermektedir. 1970'lerden bu yana "semah", sıklıkla ritüelin bütünlüğü veya "cem" töreni ortamı bağlamında değil daha ziyade Anadolu ya da Alevilikle ilişkilendirilen folklorik bir atmosferi çağrıştırmak amacıyla kullanılmıştır. Bu tür tasvirler, "semah"ın ritüel niteliğinden ziyade görsel dinamiklerini, müzikal yapısını ve kültürel özgünlüğünü ön plana çıkarmaktadır. Ancak daha sonraki bir dönemde "semah", yalnızca bir folklor unsuru olarak değil kişisel vecd, aşk, travma, aidiyet duygusu veya toplumsal kimliğin bir simgesi olarak da anlaşılmaya başlandı. Böylece sinema, "semah"ın geleneksel anlam dünyasının çeşitli yönlerini görünür kılarak, onu yeni anlatısal ve estetik bağlamlar içinde eşzamanlı olarak yeniden yarattı. Sonuç olarak, "sema"nın görsel ve gösterişli yönleri ön plana çıktıkça, "cem" ritüeli içindeki bu eylemin etik, toplumsal ve teolojik bağlamı geri planda kaldı, böylece tören, canlı bir ibadet eylemi olmaktan çıkıp izleyiciye yönelik bir tür kültürel performansa dönüştü (Gürkaş, H. 2021).

Bu dönüşüm, bir "bağlam kaybı" olarak nitelendirilebilir. Ancak böylesi bir bağlam kaybı,"semah" ritüelinin kamusal alana taşınmasının yalnızca olumsuz sonuçlar doğurduğu anlamına gelmez. Aksine, "semah"ın tiyatro sahnelerinde, filmlerde ve çeşitli kültürel etkinliklerde sunulması, geniş bir kitlenin Alevi kültürüyle tanışmasına katkı sağlamış ve topluluğun kültürel kimliğinin kamusal alandaki görünürlüğünü artırmıştır. Bununla birlikte, bu ritüelin farklı bir bağlama taşınması, anlamının ve işlevinin yeniden değerlendirilmesini gerektirdi. Dolayısıyla, buradaki temel soru "sema"nın görünür olup olmadığı değil, daha ziyade hangi bağlamda, kim tarafından ve hangi anlamsal çerçeve

içinde görünürlük kazandığıdır. "Semah" giderek daha öne çıkan bir olgu haline geldikçe, bu ritüelin özünde barındırdığı manevi ve toplumsal anlamların ne ölçüde korunduğu ya da dönüştüğü sorusu gündeme gelmektedir. Bu bağlamda, "semah"ın sahne ve medya aracılığıyla sunulması kültürel aktarımını ve tanınırlığını kolaylaştırırken aynı zamanda özgün bağlamından kopması yoluyla yeni anlamlar kazanmasına da zemin hazırlamıştır.

5. KINA GECESİ VE RAMAZAN: TÜKETİMLE YENİDEN KURULAN RİTÜELLER

Kına gecesi, modernleşme sürecinde anlamı ve icra ediliş biçimi değişime uğrayan gündelik ritüellerin başlıca örneklerinden biridir. Geleneksel biçimiyle bu gece, düğün öncesi bir geçiş töreni yani dini ve kültürel semboller aracılığıyla topluluk bağlarını güçlendiren, sosyal değerleri ve toplumsal cinsiyet rollerini pekiştiren bir uygulamadır. Bununla birlikte, özellikle kentli orta sınıf arasında ortaya çıkan yeni "kına gecesi" biçimleri, ritüeli tüketime, eğlenceye, estetiğe ve bireysel kimliğin sergilenmesine yöneltmiştir. Böylece "kına gecesi", geleneksel ve kolektif bir düğün öncesi töreninden, katılımcıların kişisel tercihlerini ve yaşam tarzlarını sergilemeye dönük, daha kamusal bir etkinliğe dönüşmüştür. Günümüzde, geleneksel semboller ve adetlerin modern tüketim alışkanlıklarıyla harmanlanmasıyla birlikte mekan, kıyafet, müzik, dekor, etkinlik formatı ve fotoğrafçılık seçimleri Kına Gecelerinde giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, bu etkinliklerden fotoğrafların sosyal medyada paylaşılması, Kına Gecesinin yalnızca katılımcılara açık bir ritüel olmaktan çıkıp dış dünyaya görsel olarak sergilenen bir etkinliğe dönüşmesini hızlandırmıştır. Böylece "kına gecesi", geleneksel önemini bütünüyle yitirmeksizin, modern ve tüketim odaklı bir kent yaşam tarzını sergileyen kültürel bir etkinlik niteliği kazanmıştır. Bu dönüşüm

dini ile seküler, geleneksel ile modern ve kırsal ile kentsel arasındaki karşılıklı ilişkilerin ve karşıtlıkların yeniden değerlendirilmesini beraberinde getirse de, ritüelin kendi anlamı da yeni toplumsal koşullar ve yaşam tarzları doğrultusunda evirilmiştir (Ustuner, T., Ger, G., & Holt, D. B. 2000).

Ramazan'ın idrak edilme biçiminde de benzer bir dönüşüm göze çarpmaktadır. Özellikle 1990'lardan bu yana iftar yalnızca evde veya aile çevresinde paylaşılan bir yemek olmaktan çıkıp restoranlar, oteller, belediyeler ve alışveriş merkezleri tarafından düzenlenen kamusal bir etkinliğe dönüşmüştür. Bu süreçte iftarlar, yalnızca geleneksel Ramazan yemeklerini ve simgelerini bir araya getiren bir buluşma ortamı değil, aynı zamanda belirli bir yaşam tarzının ve kültürel kimliğin sergilendiği bir mecra haline gelmiştir. Osmanlı mutfağı, geleneksel kıyafetler, dekoratif unsurlar, tarihsel simgeler ve halk müziği, iftar atmosferine kusursuz bir biçimde işlenmiştir. Böylece Ramazan, yalnızca dini vecibelerin yoğunlaştığı bir dönem olarak değil, aynı zamanda kültürel mirasın yeniden canlandığı ve kamusal alanda somut bir karşılık bulduğu bir zaman dilimi olarak öne çıkar. Bu dönüşüm iftarın dini niteliğini ortadan kaldırmasa da ritüelin gerçekleştiği ortamı, katılımcıların yapısını ve etkinliğin formatını değiştirmiştir. Özellikle belediyeler ve özel şirketler tarafından düzenlenen geniş çaplı iftarlar, geleneksel Ramazan adetlerini toplumun daha geniş kesimlerine yayarken, aynı zamanda bunları estetik, kültürel ve ekonomik unsurlarla sıkı bir şekilde iç içe geçirmiştir. Böylece iftar, geleneksel bir dini uygulamanın niteliğini korurken, aynı zamanda kamusal bir gösteriye, bir kültürel temsil biçimine ve bir tüketim deneyimine dönüştü (Sandikci, O., & Omeraki, S. 2007).

İstanbul'daki Ramazan etkinlikleri, geçmişin algılanabilir ve üzerinde düşünülebilir bir biçimde yeniden canlandırılmasına örnek teşkil etmektedir. Sultanahmet ve Feshane gibi semtlerdeki tarihi atmosfer, dekor, sahne tasarımı, geleneksel müzik,

ışıklandırma ve çeşitli gösteriler aracılığıyla yeniden yaratılmıştır. Bu süreçte, geçmişle bağlantılı semboller ve kültürel unsurlar yalnızca hatırlanan veya nesilden nesile aktarılan değerler olmaktan çıkıp, ziyaretçilerin doğrudan erişebildiği görsel ve eğlenceli niteliklere dönüştü. Böylece Ramazan, dini boyutunun yanı sıra, tarihi ve kültürel bir zeminde gerçekleşen kamusal bir etkinlik niteliği kazandı. "Geleneksel" olana gelince bu, çoğu zaman değişmeden aktarılan bir şey olarak değil, aksine modern tüketicinin beklentilerini karşılamak üzere seçilmiş, yapılandırılmış ve estetikleştirilmiş bir deneyim olarak sunulur. Bu durum, geleneğin bizzat kendisinin korunmasından ziyade, geçmişin çağdaş kültürel tüketim modelleri çerçevesinde yeniden yorumlanmasına ve görselleştirilmesine işaret eder (Karaosmanoglu, D. 2010).

Bununla birlikte, bu faaliyeti yalnızca ticarileşme bağlamında değerlendirmek, söz konusu uygulamaların toplumsal işlevlerini açıklamak açısından yetersiz kalacaktır. İftarlar ve Ramazan etkinlik alanları, farklı toplumsal kesimlerden insanların bir araya gelmesine, sosyalleşmesine ve ortak bir zaman deneyimini paylaşmasına olanak tanır. Bu bağlamda piyasa mekanizmaları, ritüelleri tüketim alanına açarak bunların geleneksel bağlamını dönüştürmekle kalmaz, aynı zamanda farklı insan gruplarının etkileşime girebileceği yeni kamusal alanların ortaya çıkmasını da teşvik eder. Dolayısıyla, ritüellerin ticarileşmesi yalnızca geleneksel anlamların yitirilmesi açısından değil, aynı zamanda yeni toplumsal bağlar ve etkileşim biçimleri yaratma kapasitesi ışığında da ele alınmalıdır.

6. FESTİVALİZASYON VE GÖSTERİ SİYASETİ

Ritüellerin modern dönüşümünü anlamak için festival kavramına özel bir önem vermek gerekir. Festival semboller, performanslar, yarışmalar, törenler ve çeşitli kültürel etkinlikler

aracılığıyla ortak bir duygusal ve deneyimsel olay şekillendiren belirli bir zaman ve mekânda kolektif katılıma olanak tanıyan bir toplumsal örgütlenme biçimidir. Bu bağlamda festival, katı bir dini ritüel niteliği taşımasa da kolektif katılım, sembolik anlamların yaratılması, tekrarlanan eylemler ve bir topluluk hissinin oluşumu gibi ritüellerin temel özelliklerinden beslenir. Bu özellikleri sayesinde festivaller, ortak bir kültürel deneyim yaratmak üzere çeşitli sosyal grupları belirli bir zaman ve mekânda bir araya getirirken, aynı zamanda geçmişe ait belirli geleneksel unsurlara yönelik ilginin yeniden canlanmasını da teşvik eder.

Son yıllarda Türkiye'de festival kavramının kamu kurumları, belediyeler, şirketler ve kültür endüstrisi temsilcileri tarafından yaygın bir şekilde benimsenmesi, bu etkinliklerin sosyal ve kültürel işlevlerinin yanı sıra kurumsal ve ekonomik yönlerinin de giderek artan bir önem kazanmasına yol açmıştır. Festivaller, geleneksel kültür unsurlarının sergilendiği ve yeniden üretildiği mecralar olmanın ötesinde turizmi canlandırmak, halkı eğlendirmek, tüketimi teşvik etmek ve şehrin tanıtımını yapmak amacıyla da düzenlenebilir. Kılıç tarafından 2020-2024 dönemini kapsayacak şekilde yapılan bir analiz, festival kavramının bir dönüşüm geçirdiğini ortaya koymaktadır: Yatay bir örgütlenme yapısı ve göreceli bir özerklikle karakterize edilen eski eğlence etkinliği biçimleri, yerini giderek artan bir merkezileşme, kurumsallaşma ve sistematik örgütlenme ile şekillenen etkinliklere bırakmıştır. Bu dönüşüm, festivalin basit ve kendiliğinden gelişen bir eğlence ve kutlama biçiminden kültürel politika, ekonomik beklentiler ve kamusal sunum süreçleriyle bağlantılı, daha karmaşık bir organizasyonel modele evirildiğini göstermektedir (Kılıç, A. 2024).

"Kültür Yolu Festivalleri", kültürel turizm ve yer markalaşması bağlamında şehirlerin tarihi ve kültürel önemini öne çıkarırken TEKNOFEST, teknoloji, savunma sanayii ve

"milli teknolojiler" kavramı ekseninde şekillenen yeni bir ulusal anlatının oluşumunu teşvik etmektedir (Kılıç, 2024; Geylani, 2026). "Kültür Yolu" festivalleri şehirlerin kültürel kimliğini öne çıkarmak ve bunu turizm deneyiminin bir parçası olarak yeni bir biçimde sunmak amacıyla tarihi mekanları, kültürel miras unsurlarını, sanatsal etkinlikleri ve geleneksel değerleri bir araya getiriyor (Ürkmez & Akbulut, 2020). TEKNOFEST festivali "milli teknoloji" kavramı ve teknolojik bağımsızlık çerçevesinde teknoloji yarışmalarını, hava gösterilerini, savunma sanayii ürünlerini ve ileri teknolojiyle üretilmiş araçları sergilemektedir. Bu unsurlar insanları teknoloji, milli kimlik ve gelecek vizyonu temaları etrafında bir araya getirerek özellikle gençler arasında bir topluluk ve aidiyet duygusunu pekiştirmek üzere tasarlanmış sembolik bir alan oluşturmaktadır (Geylani, 2026).

Bu açıdan bakıldığında festival, yalnızca bir eğlence veya boş zaman değerlendirme biçimi olmaktan çıkıp kültürel kimliğin, kent imgesinin, teknolojik ilerleme kavramının ve ulusal aidiyetin kamusal alanda görünürlük kazandığı bir temsil ve performans alanına dönüşmektedir (Kılıç, 2024). Dolayısıyla çağdaş festivaller, yalnızca geleneksel kültür unsurlarının yeniden üretildiği ve sergilendiği mecralar olarak değil aynı zamanda toplumsal değerlerin, kolektif kimliğin ve ilgili kamusal anlatıların oluştuğu alanlar olarak da görülebilir.

Ritüel mantığının burada üç temel boyutta kendini gösterdiği söylenebilir ortak bir zaman ve mekânın yaratılması, belirli sembol ve eylemlerin tekrarı ve katılımcıların ortak bir duygusal atmosfer içinde bir araya getirilmesi. Ancak modern festivallerde katılımcı, çoğu zaman yalnızca ritüelin ortak yaratıcısı olarak değil, aynı zamanda bir izleyici ve tüketici olarak da rol oynar. Bu durum, festivalin doğasında var olan sürekli etkileşime ve gerilime yol açar, katılım ile tefekkür, kültürel anlam ile piyasa ilişkileri, gelenek ile markalaşma arasındaki gerilim. Sonuç olarak festival geleneksel ritüel biçimlerinin

unsurlarını korurken, aynı zamanda bunları çağdaş kültür endüstrileri, tüketim pratikleri ve kamusal temsil biçimleri bağlamında yeniden üreten melez bir alan olarak görülebilir.

Modern çağda geleneksel sanat biçimlerinin korunması, yaşatılması ve yaygınlaştırılması da benzer bir gerilimle nitelenen bir alan oluşturmaktadır. Türk sanatı ve Osmanlı-İslam kültürel mirası, kültürel sürekliliğin ve toplumsal kimliğin hayati unsurları olarak sunulsa da, aynı zamanda neoliberal kültür politikası ve piyasa ilişkileri bağlamında metalaştırılmaya maruz kalmaktadır. Bu süreçte, kültürel mirasın korunması amacıyla desteklenen geleneksel sanat biçimleri turizm, tüketim ve kültürel endüstrilerin gelişimi yoluyla eşzamanlı olarak ekonomik bir kaynağa dönüşebilir. Dolayısıyla, geleneksel sanatların modern bağlamdaki konumu, kültürel mirasın korunması ile ekonomik ve sembolik değer yaratımı arasındaki etkileşim göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir (Eğilmez, D. B. 2024).

7. HER DÖNÜŞÜM GÖSTERİYE İNDİRGENEMEZ

Ritüellerin kurgulanmış doğası, kamusal görünürlüğü ve ticarileşmesi önemli bir rol oynasa da, tüm ritüellerin yalnızca birer gösteriye ya da tüketim nesnesine dönüştüğünü iddia etmek yanlış olur. Ritüeller, değişen toplumsal koşullara uyum sağlayarak geleneksel işlevlerinin bir kısmını koruyabilir ve yeni anlamlar kazanabilir. Canatan (2024), modern çağda ritüellerin ortadan kalkmadığını, aksine toplumsal dönüşümlere bağlı olarak biçim ve işlev değişikliğine uğradığını belirtmektedir. Bu durum, geleneksel uygulamaların modernleşme, kentleşme, turizm ve iletişim teknolojileriyle karşılaşmasının her zaman bunların anlamını doğrudan yitirmesiyle sonuçlanmadığını göstermektedir (Canatan, K. 2024). Bu durum, geleneksel uygulamaların modernleşme, kentleşme, turizm ve iletişim teknolojileriyle

çatışmasının her zaman doğrudan bir anlam kaybına yol açmadığını göstermektedir.

Doğu Karadeniz bölgesindeki yayla şenlikleri, bu bağlamda çarpıcı bir örnek teşkil etmektedir. Horon, toplu yemekler, dualar, müzik ve ortak bir bölgesel kökene dayalı bağlar gibi unsurlar modern ulaşım, turizm ve dijital medya ile iç içe geçmiş olsa da bu şenlikler toplumsal uyumu güçlendirerek, aidiyet duygusu oluşturarak ve kültürel gelenekleri bir nesilden diğerine aktararak önemli işlevler görmeye devam etmektedir. Bu bağlamda, dağlık bölgelerdeki festivaller yalnızca izlenmeye veya tüketilmeye yönelik kültürel etkinlikler olmayıp, aynı zamanda katılımcıların ortak bir geçmişi ve aidiyet duygusunu yeniden inşa ettikleri sosyal etkileşim ortamları işlevi de görmektedir. Nitekim, geleneksel kültürel uygulamaların değişen koşullara uyarlanarak varlığını sürdürmesi, geleneğin durağan bir yapı olmadığını aksine toplumsal ihtiyaçlara ve yeni iletişim biçimlerine yanıt olarak yeniden şekillendirilebildiğini ortaya koymaktadır (Uysal & Peker, 2022; Canatan, 2024). Dolayısıyla, dağlık bölgelerdeki festivallerde gözlemlenen dönüşüm, ritüelin bütünüyle bir gösteriye evirilmesi olarak değil daha ziyade geleneksel anlamların modern mekânlar, ulaşım biçimleri, turizm faaliyetleri ve dijital iletişim kanallarıyla bütünleştirilmesi yoluyla yeniden üretilmesi olarak yorumlanabilir.

Bu örnek, ritüellerin modernleşme süreçlerinin etkisiyle yalnızca pasif bir şekilde dönüşen uygulamalar olmadığını göstermektedir. Topluluklar, ritüelleri kendi sosyal ihtiyaçları, değerleri ve deneyimleri doğrultusunda yeniden yorumlayabildikleri gibi, yeni tema ve uygulamaları dâhil ederek onları değişen koşullara da uyarlayabilirler. Bu bağlamda ritüel, yalnızca devlet veya piyasa aktörleri tarafından şekillendirilen bir alan olarak görülemez aksine o, çeşitli toplumsal aktörler arasındaki konumların yayılımı, etkileşimi ve müzakeresi yoluyla sürekli yeniden üretilen dinamik bir kültürel pratiktir. Dolayısıyla

ritüeller, yalnızca "yukarıdan" uygulanan kurumsal etkinin perspektifinden değil, aynı zamanda yerel toplulukların kültürel özgüllükleri ve gündelik deneyimleri bağlamında bunları yeniden yorumlamaları merceğinden de incelenmelidir. Dahası, ritüellerin dönüşümü yalnızca sekülerleşme süreciyle açıklanamaz. Batı Anadolu'nun bazı köylerinde davul-zurna çalınması ve erkek danslarının icra edilmesi gibi geleneksel uygulamaların yerini Mevlit okunması, dini sohbetler ve vaazların alması ki bizzat köy sakinleri artık kimi eski adetleri "geri kalmışlık" ve "günah" olarak görmektedir, ritüel alanındaki değişimlerin her zaman sekülerleşme yönünde ilerlemediğini göstermektedir. Buna karşılık, bazı durumlarda geleneksel uygulamaların terk edilmesi daha Ortodoks, sıkı kurallara bağlı ve disiplinli bir dini dünya görüşünün benimsenmesine yol açabilir. Bu durum, ritüellerdeki dönüşümün sekülerleşme ile dinileşme arasında doğrusal bir karşıtlık ekseninde değil, aksine çeşitli dini ve kültürel yönelimlerin etkileşimini içeren çok boyutlu bir süreç olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir (Saglam, E. 2018). Dolayısıyla, Türk kültüründeki ritüellerin dönüşümü seküler-modernist düzenleme, dini-ahlaki yeniden yapılanma ve neoliberal ticarileşme olmak üzere üç temel süreç arasındaki etkileşim bağlamında ele alınabilir. Bu üç süreç, ritüellerin anlamını, icra biçimlerini ve toplumsal işlevini çeşitli şekillerde etkileyebilir.

Sonuç olarak, bu süreçlerin eşzamanlı etkisi altında aynı ritüel çeşitli biçimlerde yeniden yorumlanabilir. Kimi zaman sekülerleşmeye uğrar, kimi zaman dini açıdan yeniden düzenlenir, bazen de tüketim ve piyasa ilişkileri bağlamında yeniden üretilir. Bu durum, bir ritüelin dönüşümünün tek yönlü veya doğrusal bir süreç olmadığını aksine, çeşitli toplumsal ve kültürel dinamiklerin kesişim noktasında şekillendiğini ortaya koymaktadır.

8. SONUÇ

Türk kültüründe sekülerleşme ve modernleşme süreçleri ritüellerin ortadan kalkmasına yol açmamış aksine bunların anlamlarının, bu ritüelleri sürdüren katılımcıların yapısının, icra biçimlerinin ve kamusal görünürlük düzeylerinin dönüşümüne katkıda bulunmuştur.

Bu süreçte söz konusu ritüeller, geleneksel topluluk yapılarından kentsel ortamlara, cem evlerinden kültür merkezlerine, aile sofralarından otel ve restoranlara ve köy meydanlarından festival alanlarına uzanan geniş bir mekânsal ve toplumsal bağlam yelpazesinde icra edildi. Sonuç olarak bu ritüeller, geleneksel ortamlarıyla bağlarını tamamen koparmak yerine, değişen toplumsal gerçeklik içinde yeni uygulayıcılar ve yeni ifade biçimleri buldu.

Bu dönüşümün en dikkat çekici sonuçlarından biri, ritüellerin yalnızca ibadet eylemleri veya kolektif uygulamalar olmaktan çıkarak bunun yerine kültürel temsil biçimlerine, kimlik göstergelerine, tüketim pratiklerine ve kamusal siyasi gösterilere evirilmesiydi.

“Sema” ritüelinin folklor ve sinematik imgeler aracılığıyla yeniden yorumlanması, iftar uygulamasının kamusal ve tüketim odaklı mekânlara taşınması, "Kına Gecesi" töreninin kentli yaşam tarzlarına ve tüketim kültürüne entegre edilmesi ve festivallerin devletin kültürel politikalarıyla uyumlu hale getirilmesi tüm bunlar, söz konusu dönüşümün çeşitli veçhelerini temsil etmektedir. Bu örnekler, ritüellerin değişen sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi koşullar altında, geleneksel önemlerini bütünüyle yitirmeksizin yeni işlevler ve anlamlar kazanabileceğini göstermektedir.

Bununla birlikte, "gelenekten gösteriye" doğru yaşanan değişim, geleneğin tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmez. Ritüeller, geleneksel bağlamlarıyla olan ilişkilerini kısmen

yitirseler de, eşzamanlı olarak yeni toplumsal ve kültürel ortamlarda yeniden üretilirler. Ticarileşme süreçlerinin bir parçası haline geldiklerinde farklı toplumsal gruplar arasında temas ve etkileşimi teşvik edebilirken, siyasi ve kültürel açılardan sunulduklarında yerel topluluklar tarafından yeniden yorumlanıp benimsenebilirler.

Dolayısıyla, Türkiye'deki ritüellerin dönüşümü, gelenek ile modernlik arasındaki basit bir ikili karşıtlık üzerinden açıklanamaz. Aksine bu süreç geleneksel unsurların korunması, yeniden yorumlanması, kurumsallaşması ve yeniden üretilmesinin, kamusal yaşamın çeşitli alanlarında eşzamanlı olarak gerçekleştiği çok boyutlu bir sosyokültürel değişim olarak ele alınmalıdır.

Asıl mesele bu ritüellerin varlığını sürdürüp sürdürmediği değil aksine, bunların hangi kurumlar aracılığıyla, hangi mekânsal bağlamlarda, hangi toplumsal gruplar için ve hangi anlam çerçeveleri içinde yeniden üretildiğidir. Bu kültürel ritüel modernleşme sürecinde ortadan kaybolmamış tam tersine, dini ibadet ve kültürel mirastan eğlence, tüketim ve kamusal gösterilere kadar uzanan geniş bir alan yelpazesini kapsayan ve anlamı ile işlevleri sürekli yeniden yorumlanan melez bir kültürel forma dönüşmüştür.

KAYNAKÇA

Birkalan-Gedik, H. (2021). "Folklore" outside the academe: Tracking and critically reassessing folklore knowledge in Turkey 1950s–1980s. *Cultural Analysis, 19*(2), 101.

Canatan, K. (2024). 20. yüzyılda dünyada ve Türkiye'de ortaya çıkan popüler ritüeller. *Sosyal Aktörler ve Deneyimler Dergisi*, (3), 1–16.

Dinç, M. (2024). İcat edilmiş bir gelenek mi, bir fakelore örneği mi? Çanakkale kadınlarının yeni eğlence biçimi "Şalvar Gecesi". *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi, 9*(2), 1080–1108.

Eğilmez, D. B. (2024). Neither nationalism nor neo-Ottomanism but the winner is neo-liberal consumerism? Arts of the past. *Turkish Studies, 25*(3), 538–569.

Geylani, D. (2026). Türkiye'de TEKNOFEST etkinliklerinin gençler üzerinde yarattığı sosyo-politik dönüşümler: Teknopolitik bir analiz. *İzmir İktisat Dergisi, 41*(1), 158–174.

Gürkaş, H. (2021). Common trends in saint veneration in Turkish festive culture in the twentieth century. *Journal of the Ottoman and Turkish Studies Association, 8*(2), 119–145.

Hobsbawm, E., & Ranger, T. (Eds.). (1983). *The invention of tradition*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

Karaosmanoğlu, D. (2010). Nostalgia spaces of consumption and heterotopia: Ramadan festivities in Istanbul. *Culture Unbound: Journal of Current Cultural Research*.

Kaya, İ. (2024). Ritüellerin çevrim içi alanda yeniden tasarlanmasına mekânsal ve zamansal bir eleştiri:

Aura'nın yok oluşu. *Folklor Akademi Dergisi, 7*(1), 22–33.

Kılıç, A. (2024). Siyasal iktidar ve kültürün yeniden inşası: Türkiye'de festivalin dönüş(üm)ü. *Mülkiye Dergisi,* (1), 105–144.

Sağlam, E. (2018). Aestheticised rituals and (non-)engagement with norms in contemporary Turkey: A contribution to discussions on piety and ethics. *Anthropology of the Middle East, 13*(1), 8–23.

Sandıkcı, Ö., & Omeraki, S. (2007). Globalization and rituals: Does Ramadan turn into Christmas? *Advances in Consumer Research, 34*, 610–615.

Turner, V. (1995). *The ritual process: Structure and anti-structure*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

Üstüner, T. Ger, G., & Holt, D. B. (2000). Consuming ritual: Reframing the Turkish henna-night ceremony. *Advances in Consumer Research, 27*(1), 1–7.

Uysal, A., & Peker, S. (2022). Güncellenmiş ya da icat edilmiş Ramazan gelenekleri üzerine değerlendirmeler. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 5*(1), 122–132.

Ürkmez, D., & Akbulut, D. (2020). Yerel yönetimlerde bir halkla ilişkiler aracı olarak festivallerin kullanımı. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi, 10*(2), 218–244.

Yaman, F. (2024). Sekülerleşmeyi Türkiye modernleşmesi üzerinden okumak. *Journal of History School, 15*(LVII), 1315–1338.

SOSYOLOJİ ALANINDA
GÜNCEL KONULAR VE
AKADEMİK DEĞERLENDİRMELER

yaz
yayınları

YAZ Yayınları
M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar / AFYONKARAHİSAR
Tel : (0 531) 880 92 99
yazyayinlari@gmail.com • www.yazyayinlari.com